

SOBREVIURE A LA PATAGÒNIA

■ 1. EL BORNÍ DEL JARDÍ DEL DARRERE

La mare de Pedro el va trobar fa vint-i-sis anys i ningú no hauria donat un pes per ell, que semblava un pollet de gallina abandonat. Tenia l'ull esquerre tancat i tremolava de fred. Al poc de temps va obrir la parpella i al darrere va aparèixer un ull velat. En aquell moment la gent es preguntava si el borní no seria un gall dindi. Però aviat va créixer molt més del que hom esperava i va quedar clar que Pancho era un còndor. Avui viu prop d'on el van trobar, en la carretera que mena de Punta Arenas a Puerto Natales, al jardí del darrere de la pulcra Cafeteria El Patagón, coneguda per alguns privilegiats per la prestigiosa sopa d'espínacs i musclos que prepara Justina Castel. Al menjador, una gran fotografia del costat bo de Pancho invita el viatger a passar al jardí del darrere per un parell de monedes. L'aportació és per al supervivent, però no és obligatòria.

© Jorge Wagensberg

■ 2. SENSE NOVETAT A LA PLATJA

El vent bufa fort i arrixa la superfície brillant del mar. A l'arena sestegen banyistes en totes les posicions possibles. No hi ha pressa. Dos avis surten pesadament de l'aigua i es balancegen terra endins, xiuxiuejant-se confidències. Més enllà quatre més, més joves, caminen en fila índia, l'un darrere de l'altre, a distàncies rigorosament equidistants, sincronitzant una reverència cada dos passos, les mans a l'esquena, com si seguissin el fèretre d'un notable. Més cap aquí, sis parroquians vestits de gala gaudeixen d'una conversa banal en el que sembla una prescindible recepció oficial: l'un parla eufòric, els altres riuen completament lliurats i sincerament encantats. I més prop encara, a la porta de la casa, vora un matoll espès, un nadó estimula sa mare indolent en demanda d'aliment. Definitivament: el dia en què Déu va crear els pingüins estava de molt bon humor.

■ 3. LAKUTAIA LE KIPA

Són les 16 hores i 35 minuts del 7 de gener de 1985 a la costa oest del cap Shirreff, a l'illa de Livingston, Shetland del Sud, Antàrtida. Un científic treballa capficat en el cens de l'ara escadussera població del llop fi (*Artocephalus gazella*) quan ensopega amb un crani humà semienterrat a la platja. Les primeres anàlisis descarten aquesta possibilitat: el crani presenta trets mongoloides

i caucàsians, és a dir, una combinació de gens aborígens i europeus...

Sortida del Sol a mitjan febrer de 1829 a la costa sud de Terra de Foc. Ella sap el perill que corre però Lakutaia le Kipa, jove de 21 anys de l'ètnia yámana, juga amb les onades a la sorra obscura de la platja. És una manera de posar la seva llibertat a prova. Ningú va tornar a saber de Lakutaia le Kipa fins a cent cinquanta-sis anys després, quan el jove investigador de

l'Institut Nacional Antàrtic Xilè va trobar el seu crani en una platja antàrtica. Tan sols dos anys abans, el 1983, hi havia mort el darrer ésser humà que encara parlava yámana i que encara tenia memòria de l'ètnia més austral del planeta. Es deia Rosa Yagán perquè així la van batejar els missioners anglesos, però ella mai va oblidar el seu nom veritable, el que li van donar els seus pares: Lakutaia le Kipa, el nom que ara donem a l'heroïna sense nom, la que un dia va ser robada d'una platja del sud, la mateixa platja on uns pocs acudien cada matí a esperar que tornés, cada matí n'eren uns quants durant dècades, encara que cada dècada n'era algun menys, fins el dia en què mor el darrer que l'ha coneguda i que encara coneixia el seu nom de debò.

■ 4. LUPINUS, L'IMMIGRANT

És exòtic, però li agrada vorejar els camins de la Patagònia. Viatja amb facilitat com a llavor, però fa arrels en petits clans compactes. Acabat d'arribar pot ser blau, violeta, rosa, fúcsia, groc, blanc o de tot un poc alhora, però si persevera en un mateix lloc tendeix a un únic blau intens. És pura bellesa per a la vista, però també tot fragància per a l'olfacte. És nutritiu, però també millora la terra. És emblemàtic per a les persones, però adorat també per llimacs i cargols. Té vocació agrícola, però també jardineria. Serveix com a adorn d'urgència, però també com a medicament. Sempre afavoreix els diguem-ne habitants autòctons, la qual cosa no impedeix que estigui sempre sota sospita i a punt de ser objecte d'alguna acusació. Injustificable sospita, injusta acusació: «molta atenció amb ell: qualsevol dia es converteix en una plaga imparable.» Lupinus l'immigrant necessita l'aire lliure per viure. Bé, ningú no és pas perfecte: la seva flor és la que més ràpidament es marceix en un gerro.

JORGE WAGENSBERG

Director de l'Àrea de Ciència i Medi Ambient, Fundació La Caixa, Barcelona